

СИЛАБУС
навчальної дисципліни
«Теорія ймовірності та математична статистика»

Спеціальності	051 Економіка, 075 Маркетинг.
Освітні програми	«ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА», «МАРКЕТИНГ».
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Статус навчальної дисципліни	обов'язкова
Код навчальної дисципліни відповідно до освітньо-професійної програми	ОК 11.
Курс / семестр вивчення	1 / 1, 2
Кількість кредитів ЄКТС / годин	9 / 270
Розподіл за видами занять та годинами навчання	Лекції - <u>48</u> год.
	Практичні / практичні / лабораторні заняття - <u>60</u> год.
	Самостійна робота - <u>162</u> год.
Види індивідуального завдання	Презентації, задачі, тести, питання для поточного та підсумкового контролю.
Форма підсумкового контролю	Залік (1-й семестр), екзамен (2-й семестр)
Кафедра (назва, № кабінету, контактний телефон, e-mail)	економіки, маркетингу, обліку та оподаткування, ауд. 220.
Викладач /і:	Михайло Вікторович Ярмоленко, кандидат фізико-математичних наук, доцент, професор кафедри
Контактна інформація викладача/ів:	Моб. тел.: 0934996780, е-пошта: yarmolenko@suem.edu.ua
Дні занять	Згідно з розкладом
Консультації	Очні консультації: згідно з графіком Дистанційні: електронна пошта, групи у Вайбері, Телеграмі
Анотація навчальної дисципліни:	
В курсі “Теорія ймовірності та математична статистика” студенти вивчають елементи теорії ймовірностей та математичної статистики. Вивчення цих розділів розвиває логічне і алгоритмічне мислення, виховує уміння самостійно поповнювати свої математичні знання та проводити математичний аналіз прикладних фахових задач.	
Мета навчальної дисципліни:	
Формування таких знань, умінь та компетентностей, що дозволить успішно використовувати теорію ймовірностей та математичну статистику для подальшого вивчення фахових дисциплін.	

Мета орієнтована на формування у здобувачів таких компетентностей:

Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями; здатність генерувати нові ідеї (креативність); здатність аналізу процесів на основі законів, теорій та методів теорії ймовірностей та математичної статистики; здатність використовувати аналітичні та чисельні математичні методи для вирішення задач у професійній сфері; здатність до проведення математичного моделювання, аналізу та обробки даних, обчислювального експерименту, розв'язання формалізованих фахових задач.

Програмні результати навчання:

Знати: основні положення та методи теорії ймовірностей, теоретичні основи теорії ймовірностей і математичної статистики та методи зведення практичної задачі до математичної моделі в обсязі, необхідному для користування математичним апаратом та методами у професійній галузі;

вміти: використовувати сучасний математичний апарат в професійній діяльності для розв'язання задач теоретичного та прикладного характеру в процесі проектування та реалізації об'єктів фахової діяльності.

Очікувані результати, досягнення яких забезпечує навчальна дисципліна:

Здатен продемонструвати: готовність застосовувати математичні методи для розв'язання прикладних фахових задач; готовність до опрацювання і аналізу статистичних даних; готовність використовувати одержані знання і вміння під час вивчення інших навчальних предметів;

володіти навичками використання методів теорії ймовірностей та математичної статистики;

самостійно вирішувати прикладні завдання у професійній діяльності із застосуванням методів теорії ймовірностей та математичної статистики.

Зміст навчальної дисципліни:

Тема 1. Елементи комбінаторики. Основні поняття теорії ймовірностей.

1.1. Основні поняття та принципи комбінаторики

1.2. Предмет теорії ймовірностей

Тема 2. Класичне означення ймовірності. Геометричне та статистичне означення ймовірності.

2.1. Означення та властивості ймовірності та частоті.

2.2. Статистичне означення ймовірності.

2.3. Геометричне означення ймовірності

Тема 3. Алгебра подій. Теореми додавання і множення ймовірностей.

3.1. Алгебра випадкових подій.

3.2. Додавання ймовірностей несумісних подій.

3.3. Множення ймовірностей.

Тема 4. Умовна ймовірність та поняття про незалежність подій. Формула повної ймовірності та формула Байєса.

4.1. Залежні та незалежні події, умовні ймовірності.

4.2. Ймовірність появи хоча б однієї випадкової події.

4.3. Теорема додавання ймовірностей сумісних подій.

4.4. Надійність системи.

4.5. Формули повної ймовірності та Байєса.

Тема 5. Модель повторних випробувань схеми Бернуллі. Теорема Муавра-Лапласа і теорема Пуассона.

5.1. Схема та формула Бернуллі.

- 5.2. Граничні теореми у схемі Бернуллі.
- 5.3. Послідовність випробувань із різними ймовірностями.
- 5.4. Теорема Бернуллі.
- 5.5. Проста течія подій.
- 5.6. Найімовірніше число настання події під час повторних випробувань.
- 5.7. Локальна теорема Муавра–Лапласа.
- 5.8. Інтегральна теорема Лапласа.
- 5.9. Теорема Пуассона.

Тема 6. Дискретні випадкові величини, їх закони розподілу.

- 6.1. Основні вимоги до статистичних оцінок.
- 6.2. Числові характеристики вибіркової сукупності.
  - 6.2.1. Вибіркові характеристики.
  - 6.2.2. Обчислення вибіркових характеристик методом добутків.
  - 6.2.3. Статистичні моменти розподілу.
  - 6.2.4. Приклади знаходження статистик вибірки.
- 6.3. Точкові та інтервальні оцінки.
  - 6.3.1. Загальні поняття.
  - 6.3.2. Довірчий інтервал для оцінки математичного сподівання нормального розподілу.
- 6.4. Обробка вибірки методом найменших квадратів.
  - 6.4.1. Основні поняття.
  - 6.4.2. Оцінка параметрів лінійної функції.
  - 6.4.3. Оцінка параметрів параболічної функціональної залежності.

Тема 7. Статистичні розподіли вибірки.

- 7.1. Генеральна та вибіркова сукупність.
- 7.2. Способи відбору статистичного матеріалу.
- 7.3. Статистичний розподіл вибірки.
- 7.4. Емпірична функція розподілу та її властивості.
- 7.5. Згруповані розподіли вибірки.
- 7.6. Полігон частот та відносних частот.
- 7.7. Гістограма частот та відносних частот.

Тема 8. Числові характеристики статистичного матеріалу.

- 8.1. Числові характеристики вибірки.
- 8.2. Метод добутків обчислення вибіркового середнього та вибіркової дисперсії.
- 8.3. Метод сум обчислення вибіркового середнього та вибіркової дисперсії.

Тема 9. Статистичні оцінки параметрів розподілу.

- 9.1. Точкові оцінки.
- 9.2. Методи визначення точкових статистичних оцінок.
  - 9.2.1. Метод моментів.
  - 9.2.2. Метод найменших квадратів.
  - 9.2.3. Метод максимальної правдоподібності.
- 9.3. Інтервальні оцінки.
  - 9.3.1. Побудова довірчого інтервалу для $\langle X \rangle$ при відомому значенні σ із заданою надійністю γ .
  - 9.3.2. Побудова довірчого інтервалу для $\langle X \rangle$ при невідомому значенні σ із заданою надійністю γ .
  - 9.3.3. Побудова довірчих інтервалів із заданною надійністю γ для D і σ .

Тема 10. Перевірка статистичних гіпотез.

- 10.1. Статистична перевірка гіпотез.
- 10.2. Перевірка рівності вибіркового середнього гіпотетичному генеральному середньому.
- 10.3. Перевірка рівності виправленої вибіркової дисперсії генеральній дисперсії.
- 10.4. Перевірка правильності нульової гіпотези про рівність двох генеральних середніх

$(M(X) = M(Y))$.

10.5. Перевірка правильності нульової гіпотези про рівність двох дисперсій.

Рекомендована література:

1. Барковський В.В., Барковська Н.В., Лопатін О.К. Теорія ймовірностей та математична статистика. 5-те видання. Київ: Центр навчальної літератури, 2010. 424 с.
2. Огірко О. І., Галайко Н. В. Теорія ймовірностей та математична статистика: навчальний посібник. Львів: ЛьвДУВС. 2017. 292 с.
3. Вашків П.Г., Пастер П.І., Сторожук В.П., Ткач Є.І. Теорія статистики: Навчальний посібник. Київ: Либідь. 2001. 320 с.
4. Кушлик-Дивульська О. І., Поліщук Н. В., Орел Б. П., Штабалюк П. І. Теорія ймовірностей та математична статистика: навч. посіб. Київ: НТУУ «КПІ». 2014. 212 с.

Методи викладання, навчання:

словесний, пояснювально-демонстраційний, репродуктивний, дослідницький, метод проблемного викладання.

Форми контролю успішності навчання:

Методи контролю: усний (виступи на семінарських заняттях, усне опитування), письмовий (поточні контролю у вигляді розгорнутих письмових запитань або математичних диктантів, есе), тестовий.

Перевірка результатів опрацювання лекційного матеріалу проводиться засобами контрольного опитування: індивідуального, фронтального (письмовий колоквиум).

Перевірка самостійного опрацювання окремих питань навчальних тем (першоджерел) проводиться шляхом перевірки конспекту зданого питання і контрольного опитування.

Перевірка виконання практичних завдань для самостійної роботи проводиться шляхом контролю за своєчасним виконанням завдань і проведення з їх тематики контрольних робіт.

Засоби діагностики успішності навчання: індивідуальні завдання, перелік питань, комплекти тестових завдань для всіх видів контролів.

Вплив результатів контролю на підсумкову оцінку за семестр і на екзаменаційну оцінку: залікова оцінка виставляється на основі сумарної рейтингової оцінки.

Система оцінювання результатів навчання:

Згідно з діючою в університеті системою комплексної діагностики знань студентів, з метою стимулювання планомірної та систематичної навчальної роботи, оцінка знань студентів здійснюється за 100-бальною системою.

Підсумкова оцінка (залік) виставляється на підставі суми накопичених балів студентом, отриманих у ході поточного контролю, виконання індивідуального завдання (ІНДЗ).

Схема розподілу балів:

70 балів (поточний контроль)	30 балів (контроль виконання індивідуального завдання)
---------------------------------	---

Мінімальний пороговий рівень з кожного виду контролю:

45 балів (поточний контроль)	15 балів (контроль виконання індивідуального завдання)
---------------------------------	---

Оцінка за семестр з дисципліни, з якої передбачений залік, виставляється після закінчення її вивчення (до початку екзаменаційної сесії) за результатами поточного контролю та виконання ІНДЗ (ваговий коефіцієнт – 0,3).

Залік отримує студент, який виконав всі види роботи, визначені в робочій програмі навчальної дисципліни й має достатню кількість балів за поточний контроль (не менше 45 балів) та за контроль виконання ІНДЗ (не менше 15 балів).

Підсумкова оцінка (екзамен) з навчальної дисципліни є сумою балів, одержаних за поточний, підсумковий контроль (екзамен) та виконання індивідуального завдання.

Схема розподілу балів:

50 балів (поточний контроль)	10 балів (контроль виконання індивідуального завдання)	40 балів (підсумковий контроль - екзамен)
---------------------------------	---	--

Мінімальний пороговий рівень з кожного виду контролю:

30 балів (поточний контроль)	5 балів (контроль виконання індивідуального завдання)	25 балів (підсумковий контроль - екзамен)
---------------------------------	--	--

Накопичування балів з навчальної дисципліни під час *поточного* контролю відбувається під час оцінювання таких видів робіт:

- 1) поточний теоретичний контроль;
- 2) активність на занятті (лекція, практичне);
- 3) презентації;
- 4) модульний контроль (МК) (тестовий).

Загальна семестрова оцінка за 100-бальною шкалою переводиться у національну шкалу відповідно до таблиці:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Шкала ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D		
60-63	E	задовільно	не зараховано з можливістю повторного складання
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	

Критерії і порядок оцінювання навчальних досягнень здобувачів під час усіх видів контролю здійснюється відповідно до затверджено в університеті «Положення про

критерії та порядок оцінювання навчальних досягнень з навчальних дисциплін здобувачів вищої освіти» (URL : <https://www.suem.edu.ua/normatyvni-dokumeny>).

Політика курсу:

Політика дотримання академічної доброчесності

Викладання навчальної дисципліни ґрунтується на засадах академічної доброчесності. Порушеннями академічної доброчесності вважаються: академічний плагіат, фабрикація, фальсифікація, списування.

За порушення академічної доброчесності студенти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми.

Комунікаційна політика

Студенти повинні мати активовану університетську пошту.

Обов'язком студента є перегляд новин на Телеграм-каналі.

Протягом тижнів самостійної роботи обов'язком студента є робота з дистанційним курсом «Правові засади розвитку інформаційного суспільства в Україні».

Політика щодо пропусків занять

Студенти мають відвідувати лекційні й семінарські заняття. Відсутність студента на занятті може бути виправдана поважною причиною. Поважними причинами відсутності вважаються: хвороба, участь у Всеукраїнській студентській олімпіаді, Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт чи будь-якому іншому заході, який можна віднести до заходів, що сприяють розвитку студентів і поліпшенню іміджу університету (факультету).

Політика щодо виконання навчальних завдань пізніше встановленого терміну

Студенти мають виконувати всі навчальні завдання у встановлені терміни. Студент, який не виконав ту чи іншу кількість навчальних завдань вчасно й хоче надолужити прогаяне, може звернутися по допомогу до викладача.

Політика щодо оскарження оцінювання

Якщо студент не згоден з оцінюванням його знань він може оскаржити виставлену викладачем оцінку у встановленому порядку.

Бонуси

Студенти, які регулярно відвідували лекції (мають не більше двох пропусків без поважних причин) та мають написаний конспект лекцій отримують додатково 2 бали до результатів оцінювання до підсумкової оцінки.